

CONCEPT NOVEMBER 1997

TEGENGAS!

ACTIEPROGRAMMA

1998-2002

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Bij het tweede concept van 'Tegengas!'

In 'Tegengas!, actieprogramma 1998-2002 van de Socialistische Partij', vatten we de kritiek van de SP op een aantal belangrijke ontwikkelingen in de maatschappij samen. Daarnaast vertelt het actieprogramma wat men van de SP mag verwachten en waaraan men ons mag houden, bij ons optreden in het parlement en daarbuiten. 'Tegengas!' bevat ook voorstellen hoe het volgens de SP anders en beter kan, op korte en langere termijn. Dit is de tweede versie van 'Tegengas!'. De eerste versie werd in de eerste helft van 1997 gemaakt door een door de Partijraad van de SP ingestelde programma-commissie. Dat voorstel is in september voor bespreking en commentaar naar alle partij-afdelingen gestuurd. De door afdelingen en individuele leden ingeleverde reacties zijn bekeken en beoordeeld en daarna voorzover nodig geacht verwerkt in deze tweede versie van 'Tegengas!'.

Om tegemoet te komen aan alle verzoeken om de toegankelijkheid te bevorderen, wordt 'Tegengas!' onderverdeeld in elf katerns. Alle katerns hebben dezelfde opzet: een beknopte weergave van wat er volgens ons mis is op het betreffende terrein, gevolgd door onze tegen-voorstellen over hoe het beter kan. De katerns kunnen samen, maar ook los van elkaar worden gelezen en verspreid.

Rotterdam, november 1997

INHOUD

●	DEMOCRATIE	5
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	5
●	WERK EN INKOMEN	7
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	7
●	GEZONDHEID	10
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	10
●	WONEN	13
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	13
●	MILIEU EN VERVOER	15
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	15
●	ONDERWIJS	18
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	18
●	CULTUUR, SPORT EN RECREATIE	20
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	20
●	INTEGRATIE	22
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	22
●	RECHT EN VEILIGHEID	24
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	24
●	INTERNATIONALE POLITIEK	26
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	26
●	MIDDELEN	29
	ONZE TEGEN-VOORSTELLEN	29

DEMOCRATIE

In de hedendaagse politiek heerst het neoliberale denken. De meeste partijen denken tegenwoordig dat 'de markt' het best in staat is de samenleving te regelen. 'Meer markt en minder overheid' is hun opvatting. Maar wat voor samenleving krijgen we als niet de democratisch gelegitimeerde overheid maar een niet controleerbare 'markt' uitmaakt hoe het hier gaat? Meer 'markt' betekent meteen minder democratische rechten voor de bevolking. En 'de markt' blijkt niet te willen of kunnen zorgen voor een eerlijke verdeling van werk en van de opbrengsten daarvan. 'De markt' biedt evenmin deugdelijke bescherming voor mens en milieu. Op 'de markt' geldt het recht van de sterkste. Realiseren van rechtvaardige verhoudingen in de wereld, vergroting van de internationale veiligheid en garanties voor een stabiele vrede passen daar niet bij. Juist op deze vitale terreinen toont 'de markt' dag in dag uit haar gebreken. Politieke partijen die de toekomst van de samenleving willen overlaten aan een ongrijpbare, ondemocratische en oncontroleerbare markt, geven zichzelf daarmee eigenlijk een brevet van onvermogen. Toch geeft de overheid aan ondernemingen steeds meer vrijheid om te doen en laten wat hen goeddunkt. Overheidsbedrijven worden of zijn uit handen gegeven: de spoorwegen, het busvervoer, de telecommunicatie, de elektriciteits- en gasvoorziening. Voort-

gaande privatisering van overheidstaken verkleint de speelruimte en de invloed van de overheid. Onderwijs, sociale volkshuisvesting en gezondheidszorg hebben zich moeten onderwerpen aan 'marktwerking'. De regeling van de sociale zekerheid wordt gaandeweg in handen gegeven van particuliere verzekeringsbedrijven. Politietaken worden stap voor stap overgenomen door particuliere bewakings- en beveiligingsdiensten. Daarbij draagt de overheid steeds meer nationale bevoegdheden over aan de Europese Unie, waarin democratische controle ontbreekt en de invloed van grote landen en grote concerns overheerst.

De democratie wordt aangetast door het oprukken van de 'sorry-democratie'. Hele en halve misstappen en blunders van bewindslieden worden tegenwoordig steeds meer afgedaan met het aanbieden van excuses en het daarna ongestoord aanblijven van de verantwoordelijke bewindslieden.

Politiek wordt steeds meer een zaak van professionals. Politieke partijen worden steeds kleiner in ledental maar verdelen steeds meer functies onder elkaar via 'politieke benoemingen', waarbij naast de geboden kwaliteit de politieke kleur een voornamelijk speelt. Dat geldt voor burgemeestersposten, commissariaten van de koningin en posten in belangrijke adviescolleges.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

● Wij willen dat de mensen en niet 'de markt' over de toekomst beslissen. In plaats van 'meer markt' zeggen wij 'meer democratie'. Daaruit vloeit voort dat zaken die tot het algemeen belang behoren en die onder democratische controle gebracht kunnen worden, daar volgens ons gaandeweg ook daadwerkelijk onder moeten gebracht worden in plaats van er steeds verder van te worden vervreemd. Dat de overheid vooral meer in plaats van minder zeggenschap moet krijgen over de economie, die nu door vooral door particuliere concerns, banken en grote beleggers wordt beheerst. Alleen dán verhinderen we dat het economisch belang van enkelen steeds vaker voor kan gaan op het algemeen belang en de individuele belangen van de overgrote meerderheid van de mensen.

● In plaats van 'meer markt en minder overheid' moet de democratische zeggenschap van de bevolking juist worden uitgebreid. Met name valt te denken aan een uitbreiding van de zeggenschap over zaken als de woon-, werk- en leefomstandigheden van de mensen.

- Wij zijn tegen een verdere uitholling van de democratie door overheveling van soevereiniteit naar de Europese Unie. Daarom blijft de SP zich verzetten tegen deelname van Nederland aan de Economische en Monetaire Unie (EMU) op 1 januari 1999.
- Het bestaande stelsel van evenredige vertegenwoordiging moet gehandhaafd blijven omdat dat het meeste recht doet aan de kiezer. Hervorming van het kiesstelsel in de richting van een districtenstelsel vermindert de invloed van de kiezer en dat geldt ook voor hogere kiesdrempels.
- Invoering van de mogelijkheid van een correctief referendum op landelijk niveau is een goede zaak. Burgers dienen de mogelijkheid te hebben zo'n referendum aan te vragen. Te hoge drempels tasten dat recht aan. Daarnaast kan de democratische invloed van de bevolking vergroot worden door invoering van de mogelijkheid van een 'volksinitiatief'-referendum, waarin (groepen) mensen, mits voldoende ondersteund, het oordeel van de bevolking over specifieke kwesties kunnen vragen.
- Een Tweede Kamer die zichzelf serieus neemt, dient de volle verantwoordelijkheid te nemen voor de gevolgen van haar besluiten. Meer diepgravende parlementaire onderzoeken kunnen daarbij behulpzaam zijn. De Eerste Kamer, nu vaak getypeerd als 'Kamer van overdenking', kan worden opgeheven.
- Door de hoge vergoedingen die zij krijgen, horen leden van de Tweede Kamer bij de bestbetaalde vijf procent van Nederland. Het is slecht als politici zo goed voor zichzelf zorgen. De vergoedingen kunnen wat ons betreft gehalveerd worden en vervolgens gekoppeld aan de ontwikkeling van het minimumloon. De vergoedingen kunnen beter rechtstreeks aan de partijen worden gegeven in plaats van aan individuele kamerleden. Het is dan aan de partijen zelf om zorg te dragen voor een passende vergoeding voor hun kamerleden. Politici dienen voor zichzelf ook geen betere wachtgeldregelingen en pensioenvoorzieningen vast te stellen. Dan buiten de politiek te doen gebruikelijk is.
- Er moet strenger toezicht komen op allerlei vormen van 'machtsbederf': giften, gouden handdrukken, vriendjespolitiek, hele of halve corruptie. Heldere wetgeving op dit vlak kan preventief werken. Zo dient het aannemen van giften door politici en ambtenaren verboden te worden. Een duidelijke gedragscode voor politieke partijen en kamerleden is gewenst, met onder meer een verbod op partij sponsoring en betaalde bijbanen voor Tweede Kamerleden.
- Het stelsel van politieke benoemingen moet verdwijnen. Uitgangspunt voor openbare ambten hoort te zijn dat de beste vrouw/man het wordt. Burgemeesters en commissarissen van de koningin moeten rechtstreeks gekozen worden door de bevolking. Ook het staatshoofd dient niet via erfopvolging maar via verkiezingen aangewezen te worden. Dat past bij een moderne, democratische rechtsstaat.
- Vervanging van de provincies door kleinere regio's met democratisch gekozen besturen kan de kwaliteit van de democratie vergroten. Datzelfde geldt voor het delegeren van bevoegdheden en middelen aan democratisch controleerbare vertegenwoordigingen van mensen in buurten en wijken. Verdergaande schaalvergroting van gemeenten is niet gewenst. Wie lokale democratie serieus neemt, zorgt voor voldoende middelen voor de gemeentelijke overheid. Decentralisatie van taken zonder decentralisatie van middelen is niets anders dan slinkse bezuinigingspolitiek.

WERK EN INKOMEN

De sociaal-economische tweedeling groeit. Rijkdom hoopt zich op in weinig handen en de intensiteit van de armoe neemt toe. De verschillen tussen mensen met en zonder werk worden groter. Mensen met werk werken vaak harder dan voor hen gezond is. Meer dan een miljoen mensen worden in welvaart, welzijn en gezondheid, en daarmee hun waardigheid bedreigd omdat ze geen betaald werk krijgen, hoewel ze dat wel willen. Werkloosheid berooft mensen van de mogelijkheid voor zichzelf te zorgen en is een van de voornaamste redenen van de toenemende armoede. Het terugreden van de overheid ondermijnt de invloed van de democratie op de economie en daarmee op de werkgelegenheid. Veel overheidstaken zijn verzelfstandigd, geprivatiseerd en geheel afgeschaft, daardoor zijn banen verdwenen en is de dienstverlening verslechterd. Een structureel werkgelegenheidsbeleid, gebaseerd op het principe 'recht op werk' blijft achterwege.

De meest in het oog springende paradox van deze tijd is de tegenstelling tussen enerzijds het gegeven dat degenen die werk hebben harder moeten werken dan goed voor hen is en er anderzijds 1,5 tot 2 miljoen mensen zijn die willen werken maar geen werk kunnen vinden. Hervreiding van het beschikbare werk ligt voor de hand. Maar ingrijpen in de vrije markt wordt door de meeste politieke partijen beschouwd als een doodzonde. De overheid mist greep op de economie en dus ook de werkgelegenheid en probeert slechts in de marge een beperkt aantal mensen een baan te bezorgen - waarbij niet eens een redelijk loon wordt betaald.

De inkomensverschillen in ons land worden steeds groter. Een-derde van de bevolking zag in de afgelopen tien jaar zijn koopkracht afnemen (ouderen en arbeidsongeschikten het meest). Daarentegen

steeg voor een kwart van de bevolking in diezelfde tijd de koopkracht met 50 procent of meer. Met Groot-Brittannië is Nederland koploper in vergroting van inkomensverschillen. We hebben nu zo'n 150.000 miljonairs en een miljoen huishoudens die leven op of onder de armoedegrens (bijstandsniveau). In de afgelopen vijf jaar steeg het inkomen van de doorsnee directeur met tientallen procenten, terwijl de productiemedewerker ternauwernood de inflatie kon bijbenen vanwege de sinds jaar en dag straf volgehouden loonmatiging voor cao-werknemers.

De rijkste helft van Nederland bezit 99,8 procent van onze totale rijkdom. De armste 10 procent van de bevolking heeft gemiddeld een schuld van 29.000 gulden. De vermogendste 10 procent bezit gemiddeld 778.000 gulden. Samen zijn die 10 procent rijken goed voor 60 procent van alle rijkdom.

Via een premie- en belastingstelsel - waaraan de bedrijven en de hogere inkomens relatief weinig bijdragen - voorzien we als samenleving sinds jaar en dag in de kosten van de sociale zekerheid. Met steun van alle grote partijen vindt desalniettemin sinds een aantal jaren een sociale kaalslag plaats, met verwijzing naar 'eigen verantwoordelijkheid', 'marktwerking', 'terugdringing van de collectieve lasten' en 'de noodzaak van een terugtrekkende overheid'. In het kader van de privatisering van de sociale zekerheid zijn de oude bedrijfsverenigingen vervangen door nieuwe 'uitvoeringsinstellingen'. Die moeten vanaf 1999 gaan concurreren met andere, particuliere bedrijven bij de uitvoering van de sociale zekerheid. Dit alles leidt tot een lastenverschuiving, geen lastenverlichting. De uiteindelijke kosten voor de gemeenschap zijn door deze en andere vormen van privatisering zelfs gestegen. Het particulier verzekeren van het 'wao-gat' kost, zo becijferde de FNV, jaarlijks een half miljard extra.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

- De overheid dient haar invloed op de economie te vergroten om aan iedereen recht op werk te kunnen garanderen. Daar mag een plicht tot werken tegenover staan voor iedereen die daartoe in staat is. Werk dat nu blijft liggen omdat het door particuliere ondernemingen niet (voldoende) winstgevend wordt gevonden, dient door de overheid ter hand genomen te worden. Een bijdrage in de daarmee samenhangende kosten kan en moet uit de winsten van het bedrijfsleven komen. Een betere spreiding van werkgelegenheid is dringend noodzakelijk. De overheid heeft daarin een sturende rol.
- De overheid kan en moet deelname aan het arbeidsproces door mensen met een handicap bevorderen. Daarvoor dient de arbeid in en door het bedrijfsleven meer geschikt gemaakt te worden. Van ondernemingen mag worden verlangd dat op korte termijn tenminste 3 en gaandeweg 7 procent van de werknemers bestaat uit mensen met een handicap. Mede daardoor kunnen de wachtlijsten in de sociale werkvoorziening worden opgeheven en kan alle aandacht in deze werkvoorziening gericht worden op het bieden van zinvol werk aan mensen die door omstandigheden per sé niet elders kunnen werken. De voortdurende verzwaring van de werkdruk die nu plaatsvindt in de sociale werkvoorziening gaat in tegen de oorspronkelijke doelstelling.
- De bescherming van werknemers moet worden uitgebreid. Dat kan door verlaging van de te hoge werkdruk, vergroting van de veiligheid op de werkvloer, preventieve maatregelen ten behoeve van bescherming tegen beroepsziekten en een onafhankelijke controle door los van de bedrijven staande Arbeidsdiensten. Er dient een halt te worden toegeroepen aan de doorgeschoten flexibilisering, die met de pleidooien voor 'employability' en invoering van prestatieloon nog een stap verder dreigt te gaan naar een 'alles voor de baas en de baas voor alles'-situatie. Uitzendarbeid is een vorm van gelegaliseerde koppelbazerij en zou verboden moeten worden. Zolang dat niet het geval is moet uitzendarbeid in ieder geval strenger geregeld worden en moet de opmars van 'tijdelijke arbeid' worden gekeerd. Arbeidsbemiddeling als zodanig dient weer een overheidsactiviteit te worden.
- Bij een eerlijke en effectieve werkgelegenheidspolitiek past verdergaande arbeidstijdverkorting met behoud van loon, vervroegde (deel)pensionering, het recht op werken in deeltijd en op ouderschaps-, zorg- en studieverlof. Er moet meer ruimte komen voor mensen die met behoud van uitkering vrijwilligerswerk doen. Dat moet worden gewaardeerd in plaats van gefrustreerd. De algemeen-verbindendverklaring van cao's dient in stand te blijven. Aantasting van het minimumloon (ook via tijdelijke ontheffingen en gesubsidieerde arbeid) is onaanvaardbaar. Het leidt tot het ontstaan van een klasse van 'working poor' - mensen die wel werken, maar niet voldoende verdienen om boven de armoedegrens uit te komen. Verslechtering van hier geldende arbeidsvoorwaarden om met andere landen te concurreren is een heilloze weg. Verstandiger is het om in te zetten op verdere ontwikkeling van mens- en milieuvriendelijke technologie, vernieuwing van producten en productieprocessen, en beter management. Daarnaast dienen werkgevers verplicht te worden veel meer aan scholing van werknemers te doen.
- Over de hele linie moet er een eerlijker spreiding van inkomens bewerkstelligd worden. Op dit moment is het inkomen van de president-directeur van een grote onderneming pakweg 50 of 100 keer hoger dan het minimumloon. Er zou gestreefd moeten worden naar een redelijker verhouding tussen minimum- en maximuminkomens. Op termijn zou het uitgangspunt moeten zijn dat het laagste inkomen ten minste een-derde van het hoogste inkomen is. Met verlaging van de hogere inkomens kan verhoging van de lagere inkomens worden gefinancierd.
- Verkleining van de inkomensverschillen kan ook bereikt worden door structurele verhoging van het wettelijk minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen. De komende vier jaren is tenminste een jaarlijkse

verhoging met 5 procent per jaar gewenst. Dat is beter dan een ingewikkeld, betuttelend en vernederend stelsel van allerhande armoederegelingen, waarbij armoede als een individueel probleem wordt gezien in plaats van als collectieve schande. Banenpoolers en 'Melketiers' dienen een normaal arbeidscontract met een normaal loon te krijgen. Afdwongen loonsverlaging voor oudere werknemers onder de dekmantel van 'demotie' is onaanvaardbaar.

● Om de sociale zekerheid betaalbaar te houden, moeten niet de rechten worden beperkt maar de noodzaak om een beroep te doen op een sociale uitkering. Dat kan door het scheppen van meer werk, door betere verdeling van het beschikbare werk en door het tegengaan en waar mogelijk voorkomen van arbeidsongeschiktheid.

● De doorgevoerde verslechtingen in werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsregelingen dienen teruggedraaid te worden. De uitkeringen wegens werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid dienen te worden teruggebracht tot 80 procent van het laatstverdiende loon.

● Een beroep op sociale voorzieningen (bijvoorbeeld in het kader van de Bijstandswet of de Wet Voorzieningen Gehandicapten) moet overal in het land tot gelijke resultaten leiden en niet tot willekeurige verschillen en rechtsongelijkheid. Daarom moeten er weer landelijke normen komen in alle uitkerings- en kwijtscheldingsregelingen. Regelingen dienen dusdanig te worden aangepast dat mensen niet in een 'armoedeval' belanden. Er moet geen sollicitatieverplichting in de Bijstandswet zijn voor alleenstaande ouders met kinderen beneden de twaalf jaar. De oude vrijlatingsbepalingen in de Bijstandswet dienen te worden heringevoerd. Bijzondere bijstand zien wij als hooguit 'second best'-oplossing. In beginsel moet de bijstandsuitkering hoog genoeg zijn om ook bijzondere kosten te kunnen betalen. Het moet afgelopen zijn met het onnodig inbreuk maken op de privacy van mensen met een uitkering. Girogluren, kliklijnen en andere vormen van overheids-wangedrag dienen onmiddellijk en overal stopgezet te worden. Mensen met een uitkering dienen meer inspraak te krijgen over de wijze waarop er met hen wordt omgegaan. De AOW moet welvaartsvast blijven en er mag geen verhoging komen van de pensioengerechtigde leeftijd. Om de AOW in de toekomst betaalbaar te houden is het verstandig om ook over de tweede en derde inkomens-schijf premie te heffen. De nieuwe Nabestaandenwet dient ingrijpend te worden verbeterd. Voor bestaande gevallen dient de inkomens-achteruitgang in ieder geval ongedaan gemaakt te worden.

GEZONDHEID

Rijke mensen leven gemiddeld drieëneenhalf jaar langer dan mensen met weinig geld en ze leven twaalf jaar langer gezond. Uit onderzoek blijkt dat dit 'gezondheidsgat' groeit. De huidige gezondheidszorg draagt niet bij aan het terugdringen van deze sociaal-economische gezondheidsverschillen. Integendeel. Mensen met weinig geld worden slachtoffer van de afbraak van de zorg: ze moeten meer betalen via eigen bijdragen en eigen risico's, ze krij-

gen te maken met langere wachtlijsten of minder zorg. Voor mensen met hogere inkomens komen steeds meer mogelijkheden via aanvullende verzekeringen en private zorg: wachtlijstbemiddeling, particuliere verpleeghuizen, privé-klinieken, viersterren-afdelingen in ziekenhuizen, klasse-zorg in instellingen. Werkgevers verzekeren zich in toenemende mate voor goede zorg voor hun werknemers via collectieve contracten, inclusief voorrangszorg.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

● Volgens ons moeten alle beleidsmaatregelen voortaan vooraf getoetst worden op hun effecten op de gezondheid voor de bevolking en de sociaal-economische gezondheidsverschillen. Om deze verschillen te verkleinen moet er gekozen worden voor verhoging van de te lage inkomens, betere sociale zekerheid, goede en gezonde huisvesting, meer en veiliger werk, beter en toegankelijker onderwijs. Tweedeling in de toegang tot en de kwaliteit van de zorg moet bestreden worden. Dat kan alleen met een op solidariteit gebaseerde gezondheidszorg. Met gelijke toegang tot adequate zorg, zonder financiële drempels en ingewikkelde regels, met indicatiestelling op grond van werkelijke behoeften en met aanvaardbare wachttijden. Mogelijkheden voor bepaalde groepen om voor te dringen op de wachtlijst worden niet toegestaan, tenzij er medische gronden voor zijn.

Het beschikbare budget voor zorg moet jaarlijks met minimaal 2,6 procent worden verruimd. De doelmatigheid kan omhoog door beperking van de bureaucratie, beter kwaliteitsbeleid, nauwgezet onderzoek naar effectiviteit van medisch handelen en invoering van meer protocollen en standaarden.

● Een nationale volksverzekering, gebaseerd op solidariteit, betekent dat iedereen de zorg kan krijgen die nodig is en de kosten naar draagkracht worden verdeeld. In afwachting van een dergelijke principiële stelselwijziging moeten wachtgelders, alimentatiegerechtigden, kleine zelfstandigen en studenten onder het ziekenfonds (blijven) vallen. Dat kan door de loongrens van het ziekenfonds te vervangen door een inkomensgrens. Ook mensen die nu vallen onder de WTZ (Wet Toegang Ziektekosten) en ambtenaren dienen onder het ziekenfonds te vallen. Het onderscheid tussen AWBZ en ziekenfonds (het zogenaamde eerste en tweede compartiment) dient te verdwijnen. Alle noodzakelijke zorg, waaronder tandzorg en werkzame fysiotherapie, horen opgenomen te zijn in de basis-ziektekostenverzekering.

● Eigen bijdragen en nominale premies doorbreken het uitgangspunt van solidariteit in de gezondheidszorg bovendien veroorzaken ze een hoop bureaucratie en dus geldverspilling. Daarom moeten ze worden afgeschaft.

● Marktwerking in de gezondheidszorg bevoordeelt de mensen met hogere inkomens en werkt de tweedeling in de hand. Zorgverlening uit winstbejag is niet gewenst in de zorg. Bovendien draagt het bij aan een versnippering van de zorg, is het ondoelmatig en zijn de totale kosten hoger.

- De thuiszorg dient een collectieve voorziening te blijven. Particuliere initiatieven moeten uit deze sector worden geweerd. Zolang ze nog bestaan, dienen ze, onderworpen te zijn aan dezelfde regels als reguliere instellingen (toepassing CAO-thuiszorg, acceptatieplicht, kwaliteit).
- De ontwikkeling van sociale ziekenfondsen naar commerciële verzekeraars moet worden gestopt, respectievelijk te worden teruggedraaid. In plaats van landelijk werkende, concurrerende ziekenfondsen dient de zorgverzekering uitgevoerd te worden door regionaal werkende ziekenfondsen.
- Geneesmiddelen die werkzaam zijn, bijdragen aan de kwaliteit van leven en meerwaarde hebben, dienen (weer) te worden opgenomen in het pakket. De macht van de farmaceutische industrie dient ingeperkt te worden door het uitbreiden van het toezicht en verscherping van de regelgeving. Medicijnenverkoop moet door apotheken gebeuren en niet in supermarkten of door postorderbedrijven dan wel via Internet. Met name de apotheek kan een belangrijke rol spelen bij de bewaking van medicijngebruik en dergelijke. Het gigantische reclamebudget moet worden aangepakt door een verbod op geneesmiddelenreclame en beïnvloeding van het voorschrijfgedrag van artsen.
- Werkers in de zorg zouden allemaal in loondienst moeten zijn. Er moet iets gedaan worden aan de volstrekt ongefundeerde inkomensscheefgroei in deze sector. De arbeidsvoorwaarden voor met name verplegenden en verzorgenden dienen verbeterd te worden. Speciale aandacht verdient de rechtspositie van alfa-hulpverleners, die nu ver onder de maat is.
- In verband met de vergrijzing moeten verpleging en verzorging worden versterkt: met name valt daarbij te denken aan de ouderenzorg, geestelijke gezondheidszorg, zorg voor gehandicapten en chronisch zieken. Er moet een versterking komen van de thuiszorg ten behoeve van dementerende ouderen, gehandicapten en chronisch zieken. Voor ouderen die het thuis niet meer redden dienen voldoende plaatsen in goed uitgeruste verzorgings- en verpleeghuizen beschikbaar te zijn. Zak- en kleedgeld voor mensen in alle AWBZ-instellingen moet aangepast worden aan de eisen van deze tijd, dus verhoogd worden.
- In de opleidingen van artsen en verplegenden dient meer aandacht te komen voor stervensbegeleiding. In de zorgverlening zelf dienen daarvoor beduidend meer ruimte en mogelijkheden te komen dan nu het geval is.
- Verschuiving van zorg in instellingen naar zorg thuis is prima, maar dan moet de kwaliteit van de voorzieningen thuis wel gegarandeerd zijn. Het budget voor de thuiszorg dient per jaar met ten minste vijf procent te groeien. Mensen die familie, vrienden of burens verzorgen verdienen meer ondersteuning, bijvoorbeeld door tegemoetkoming in extra kosten en meer mogelijkheden om zorgverlof te nemen.
- De voorzieningen voor mensen met een handicap moeten verbeterd worden. De door de WVG ontstane wildgroei en rechtsongelijkheid moeten verdwijnen.
- De wachttijden voor het RIAGG zijn ontoelaatbaar lang en moeten drastisch worden verkort. Psychiatrische patiënten moeten voldoende inkomsten hebben en een garantie op voldoende zorg en begeleiding thuis om weer te kunnen integreren in de samenleving.
- De overheid dient ervoor te zorgen dat aan niemand de noodzakelijke medische hulp onthouden wordt, ook niet aan mensen die geen wettige verblijfstitel hebben maar feitelijk wel in Nederland wonen.
- De positie van huisartsen en andere werkers in de gezondheidszorg waarmee mensen in eerste instantie in contact komen dient te worden versterkt. Er moeten meer huisartsen komen zodat de praktijken kunnen worden verkleind en er meer aandacht aan de patiënt kan worden besteed. Zo kan ook onnodig beroep op specialistische hulp worden voorkomen.

● Kleine (streek)ziekenhuizen dienen zoveel mogelijk open gehouden te worden. Met mega-gezondheidsfabrieken is de gezondheidszorg niet gediend. Mensen hebben immers behoefte aan kleinschalige voorzieningen, toegankelijk en dicht bij huis. In plaats van concurrentie moet er een betere regionale samenwerking komen. De positie van de patiëntenverenigingen moet worden verstevigd.

● Nieuwe technieken maken steeds meer mogelijk, van prenatale diagnostiek tot genetische manipulatie. Maar alles wat mogelijk is, is nog lang niet wenselijk. Toetssteen in deze complexe materie moet zijn dat menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit voorop staan en niet de verlangens van 'de economie' of 'de kosten voor de overheid'. Voor zover gebruik van deze nieuwe technieken toegelaten wordt, mag er nooit sprake zijn van enige vorm van drang, laat staan dwang. Dat geldt ook voor euthanasie of abortus. Onder geen beding mogen deze zaken tot een 'vanzelfsprekendheid' worden.

● Voorkomen is beter dan genezen. Daarom moet er een nationaal preventieprogramma worden opgezet. De preventieve jeugdgezondheidszorg moet worden gewaarborgd. Daarbij is het verstandig de jeugdzorg voor nul- tot vierjarigen en van vier- tot twaalfjarigen in elkaar te passen, met een gegarandeerd basispakket, waaronder periodieke onderzoeken. De toegangsbijdrage voor de jeugdgezondheidszorg moet verdwijnen. De preventieve zorg voor ouderen moet worden uitgebreid. Het bevolkingsonderzoek op borstkanker moet gratis toegankelijk zijn, ook voor vrouwen boven de 75 jaar.

● Preventie op de werkplek kan veel ellende voorkomen. Het werk moet aangepast worden aan de mensen en niet omgekeerd. Dat betekent onder andere dat blootstelling aan gevaarlijke stoffen vermeden moet worden. Dat kan het beste door deze stoffen, waar mogelijk, te verbieden en te vervangen door minder schadelijke of – nog beter – ongevaarlijke stoffen. De bedrijfsgezondheidszorg moet worden georganiseerd via onafhankelijke regionale arbo-diensten. Erkenning en centrale registratie van beroepsziekten (zoals asbestkanker en de 'schildersziekte' OPS) en een collectieve regeling van schadevergoeding tengevolge van beroepsziekten is nodig.

● Terugdringen van het gebruik van alcohol, tabak en drugs is van groot belang ter voorkoming van ernstige gezondheidsschade en sociale ellende. De verkoop van deze producten moet aan veel strengere regels gebonden worden en beperkt tot speciaalzaken. Automaatverkoop van alcoholische drank en sigaretten past daar niet in. De verkoop van alcohol, tabak en softdrugs dient in ieder geval ruim uit de buurt van scholen gehouden te worden. Er moet een verbod komen op reclame voor alcohol en tabak. De werking van de Tabakswet zou moeten worden uitgebreid tot alle publiekstoegankelijke instellingen en bedrijven. Het recht op een rookvrije werkplek dient in de arbo-wet te worden opgenomen. De verkoop van softdrugs door coffeeshops moet strenger gereguleerd en gecontroleerd worden. Gebruik van harddrugs, zoals heroïne, cocaïne en XTC moet worden tegengegaan. Omdat gebruik van hard drugs kan leiden tot ernstige gezondheidsschade, moeten drugshandelaren aansprakelijk gesteld worden voor de door hen aangerichte ellende. Daarom passen hier, naast gevangenisstraffen, ook zware financiële straffen. Criminele verslaafden moeten voor de keus worden gesteld tussen gevangenisstraf of afkicken, gekoppeld aan goede begeleiding, opvang en nazorg. Andere verslaafden dienen meer afkick- en resocialisatiekansen te krijgen. De wachtlijsten voor afkickcentra dienen te verdwijnen door uitbreiding van de capaciteit.

WONEN

Tussen 1980 en 1995 stegen de huren met 84 procent terwijl de inflatie slechts 40 procent bedroeg. In Europa geldt Nederland nu als een van de koplopers op het punt van woonlasten. Er is sprake van een groeiende tweedeling in de volkshuisvesting, die bevordert wordt door het regeringsbeleid. Via hypotheekrenteaftrek subsidieert de overheid eigenwoningbezitters jaarlijks met 12 miljard gulden. Hoe hoger de hypotheek en het inkomen, hoe meer de woningbezitter profiteert. Aan huursubsidie keert diezelfde overheid slechts 2,5 tot 3 miljard gulden uit.

Pakweg 700 woningcorporaties beheren 2,4 miljoen woningen die honderden miljarden waard zijn. Dat geld is opgebracht door de samenleving in het alge-

meen en de huurders in het bijzonder. De zeggenschap van huurders en overheden over het beleid van de corporaties is echter de laatste jaren systematisch verminderd. Woningcorporaties verworden steeds meer tot particuliere woningbedrijven die een aantrekkelijk financieel resultaat voorrang geven boven hun sociale volkshuisvestingstaak.

Onder druk van steeds hogere huren hebben de laatste jaren honderdduizenden mensen een woning gekocht. De banken hebben hierbij met graagte hypotheek verstrekt tot over de grens van wat verantwoord is. Een toekomstige renteverhoging kan heel veel woningbezitters in onoverkomelijke problemen brengen. Het aantal huissuizettingen is alarmerend, evenals het aantal daklozen.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

● Volgens ons moet het recht op fatsoenlijke huisvesting door de overheid worden gegarandeerd. Dat vereist meer betaalbare huur- en koopwoningen. Er is grote behoefte aan geschikte woonruimte voor ouderen. Voor jongeren moet er meer passende en betaalbare kamerhuisvesting komen. Om bouwen betaalbaar te maken moet grondspeculatie worden tegengegaan, de macht van bouwbedrijven en projectontwikkelaars verkleind worden, het toezicht op woningcorporaties vergroot en huissjermelkerij en commerciële pensions sterk aan banden gelegd.

● Het percentage van het inkomen dat men kwijt is aan woonkosten ('woonkostenquote') dient niet meer dan 10 procent te zijn voor huishoudens met een minimuminkomen, oplopend tot 17 procent voor huishoudens met een modaal inkomen. Het automatisme van de jaarlijkse huurverhoging moet worden stopgezet. In de komende jaren moet gelden: 'nul is genoeg'. De redelijkheid en noodzaak van een eventuele huurverhoging dienen voortaan door de verhuurder aangetoond te worden, in plaats van het huidige stelsel waarin de huurder de onjuistheid van de verhoging moet bewijzen en daarin zelden slaagt door de beperkingen in de huurprijzenwetgeving.

● Er dient paal en perk te worden gesteld aan de stijging van gemeentelijke woonlasten. In principe is nationale belastingheffing naar inkomen en vermogen eerlijker en dus te prefereren boven lokale belastingheffing, waarbij dat criterium niet geldt.

● De overheid dient meer inzicht in en toezicht op de verdeling van de beschikbare woningvoorraad te krijgen. Woonruimteverdeling mag niet alleen worden overgelaten aan bedrijven en instanties die de eigen winst belangrijker achten dan de realisering van het recht op woonruimte voor iedereen.

● De huidige regeling van hypotheekrenteaftrek dient ingrijpend te worden gewijzigd, omdat ze mensen met hoge inkomens bevoordeelt boven mensen met lagere inkomens. Het omgekeerde is wenselijk: hoe lager het

inkomen, hoe meer recht op hypotheekrenteaf trek. Hypotheekrente-af trek boven 300.000 gulden dient niet langer te worden toegestaan. Verder dient die af trek te geschieden tegen het tarief van de eerste belastingschijf. Daardoor wordt voorkomen dat rijke mensen extra profiteren van deze regeling. Voor tweede en volgende huizen moet deze af trek helemaal afgeschaft worden.

● Er moet meer geld gestoken worden in de stadsvernieuwing, zowel in het onderhoud en opknappen van woningen als in de woonomgeving en voorzieningen. Dat is beter dan zogenaamd 'gedifferentieerd bouwen', wat in de praktijk veelal neerkomt op sloop van goedkope woningen en nieuwbouw van dure woningen. De exclusiviteit van villawijken leidt tot ongewenste afscheiding en dient derhalve te worden doorbroken, bijvoorbeeld door de bouw van goedkopere woningen in deze wijken.

MILIEU EN VERVOER

Milieu

In de moderne samenleving wordt van alles en nog wat geproduceerd zonder dat er rekening gehouden wordt met de gevolgen voor het milieu. Op de vrije markt blijkt het milieu keer op keer slachtoffer van de drang naar winstmaximalisatie. Producenten laten zich slechts leiden door particuliere winstverwachtingen en niet door de mogelijke milieuschade die hun productie oplevert.

Het is tegenwoordig mode om de leefstijl van de consument aan te wijzen als hoofdoorzaak van de vervuiling en afvalgroei. Vandaar de stelling: 'Een beter milieu begint bij jezelf'. Dat is onzin. Consumenten pro-

duceren geen afval, maar houden het slechts over. Een ecotax staat voor een benadering van het milieuprobleem aan het einde in plaats van aan het begin van de vervuilingsspijplijn. Dat is onverstandig, omdat brongerichte aanpak beter is. Ecotax pakt per saldo ook oneerlijk uit, omdat deze belasting het zwaarst drukt op de mensen met het minste geld. Dat laat onverlet dat ook consumenten een serieuze eigen verantwoordelijkheid hebben in de strijd tegen de vervuiling van het milieu door verkeerde producten en productieprocessen. Maar milieuvervuiling begint doorgaans in de productiefase.

Vervoer

Nederland raakt overvol met auto's en wegen, terwijl het openbaar vervoer steeds verder geprivatiseerd wordt. Gaandeweg neemt ook op dit terrein 'de markt' de taken van de overheid over. Dat leidt tot steeds meer auto's, beton en files en steeds minder vrijheid voor mensen met weinig geld om zich fatsoenlijk te kunnen verplaatsen. Wie genoeg geld heeft, vliegt of treint in no time naar allerlei bestemmingen. Wie dat niet heeft, moet steeds langer wachten op de bus naar het winkel-

centrum, de school, het bejaardenhuis of het naastgelegen dorp.

Nederland telt Nederland 5,8 miljoen personenauto's en dat worden er in snel tempo nog veel meer. Daarbovenop komt nog een geweldig groeiende vloot aan vrachtauto's en bestelauto's. Alle campagnes van autofabrikanten zijn erop gericht dit individuele vervoer nog verder uit te breiden. Dat is goed voor hun winst, maar uitermate schadelijk voor ons milieu en onze veiligheid.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

● Een beter milieu begint bij het beter reguleren en controleren van wat geproduceerd mag worden, onder welke voorwaarden en strikte hantering van het principe: de vervuiler betaalt. Producten en procédés waarvan te verwachten valt dat zij ten opzichte van het maatschappelijk nut een onevenredig zware belasting vormen voor mens en milieu, dienen verboden te worden. Het gebruik van gevaarlijke oplosmiddelen in verf, lijm en andere producten moet verboden worden, evenals gevaarlijke houtverduurzamingsmiddelen en schadelijke stoffen in wasmiddelen. Bij nieuwe investeringen van bedrijven moet als regel verplicht worden gesteld de meest milieuvriendelijke productiemethoden toe te passen. Productie van gevaarlijke stoffen dient zoveel mogelijk beperkt te worden. Voor zover ze toch nodig en nuttig zijn, dient het vervoer van gevaarlijke stoffen beperkt te worden door productie en verwerking zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen.

● Wie de afvalbergen wil verkleinen, moet de producenten aansprakelijk stellen voor de milieugevolgen van hun producten als die afval geworden zijn. De afvalinzameling en -verwerking moet uit handen blijven van bedrijven die belang hebben bij zoveel mogelijk afval in plaats van zo weinig mogelijk. De overheid dient daarom afvalinzameling en -verwerking onder haar te hoeden te hebben. Alleen dán kan duurzame productie en recycling daadwerkelijk bevorderd worden. Opeenvolgende milieuschandalen, van EMK/Uniser via Booy Clean en Zegwaard naar TCR, laten zien dat particulier ondernemerschap en verantwoord omspringen met vaak levensgevaarlijk afval niet samengaan. De kosten waarmee de samenleving is opgezadeld door gesjacher met afval, zijn onvoorstelbaar groot. In- en export van chemisch afval, ook binnen de Europese Unie, dient verboden te zijn.

● Er moet een nationaal asbestverwijderingsplan komen, waarbij prioriteit gegeven wordt aan grootschalige woningprojecten en utiliteitsbouw.

● Bedrijven moeten verplicht worden een stoffenboekhouding bij te houden, die gecontroleerd wordt door milieu-accountants. De controle op de naleving van milieuwetgeving moet drastisch verscherpt worden. Daarvoor is uitbreiding van de bevoegdheden van arbeidsinspectie en milieupolitie nodig. Straffen voor milieucriminaliteit moeten een directe relatie hebben met de aangerichte schade.

● De overheid dient duurzaam energiegebruik te bevorderen, met name in de productie. Daar vindt nu de grootste verspilling plaats. Goedkope energie leveren aan grootverbruikers is contra-productief. Aan kernenergie heeft Nederland geen behoefte vanwege de ermee samenhangende gevaren, met name wat betreft het nucleaire afval.

● Delen van de agrarische sector hebben zich ontwikkeld tot grootschalige industriële bedrijven waardoor van harmonie tussen natuur en bedrijf geen sprake meer is. Daarin dient verandering te komen. De veestapel moet worden ingekrompen, onder meer om de ammoniakuitstoot en het mestoverschot te beperken en de kans op verspreiding van ziekten te verminderen. Aan de gedupeerde boeren moet een goede saneringsregeling worden geboden. De almacht van banken en veevoederproducenten in de landbouw dient verminderd te worden. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de akkerbouw moet worden beperkt. Ecologische landbouw verdient ruime steun van de overheid omdat deze wijze van voedselproductie beter is voor mens, dier en milieu en daarmee op termijn goedkoper. Genetische manipulatie in akkerbouw en veeteelt dient veel strenger dan nu gereguleerd te worden en uit handen te worden genomen en gehouden van op particuliere winst gerichte concerns. Uitgangspunt bij genetische manipulatie dient het 'nee, tenzij'-principe te zijn: slechts en alleen dan toelaatbaar als aanwijsbare en niet te missen voordelen voor de mens en de samenleving er het gevolg van zijn. Octrooirechten op levende wezens moet onmogelijk gemaakt worden.

● Het dierenwelzijn dient veel beter beschermd te worden. De bio-industrie loopt steeds meer uit de hand en moet met kracht worden teruggedrongen. De huisvesting van mestvarkens, kalveren en kippen moet worden verbeterd. Dierproeven kunnen alleen plaatsvinden wanneer er sprake is van groot maatschappelijk nut, er geen alternatieven voorhanden zijn en wanneer ze plaatsvinden onder strenge controle. Transport van dieren moet aan strengere regels worden gebonden. De bontindustrie moet afgebouwd worden, de plezierjacht afgeschaft. De kroondomeinen mogen niet dienen als schiettent voor de elite maar moeten toegankelijk natuurgebied worden voor iedereen. De wildstand moet gereguleerd worden door beroepskrachten en niet door schietgrage hobby-jagers. In de visserij moet een verbod komen op drijf- en wasnetten en boomkorvisserij voor uitwaterende sluizen. Handel in zeldzame en uitheemse diersoorten moet verboden worden.

● We moeten het openbaar vervoer stimuleren in plaats van privatiseren. Er moet een fijnmazig en goedkoop – zo mogelijk zelfs gratis toegankelijk – openbaar vervoer gerealiseerd worden, ook in de minder dichtbevolkte delen van het land. Integratie van trein, bus, metro, tram, taxi en andere vormen van vervoer draagt daaraan bij. Dat geldt ook voor het ontwikkelen van nieuwe vormen van combinaties van collectief en individueel vervoer.

Een optimaal vervoersysteem voor mensen met een handicap hoort daarbij.

Wie vervuiling door particulier verkeer wil tegengaan, moet autofabrikanten financieel mede-verantwoordelijk maken voor de milieuschade en de andere schade die aangericht wordt door hun producten.

● Behoud en uitbreiding van een echt goed openbaar-vervoernet is heel wat beter dan miljarden gulden steken in steeds meer duur asfalt en weinig effectieve mega-projecten als Hogesnelheidslijn en Betuwelijn. Een goed en goedkoper alternatief voor een compleet nieuwe HSL is flitstreinen over (verbeterd) bestaand spoor te laten rijden. Dat scheelt de treinreiziger naar Parijs een paar minuten en de overheid een paar miljard. De Betuwelijn moeten we figuurlijk en letterlijk 'laten varen'. Er is geen behoefte aan een ijzeren Betuwelijn wanneer we doordacht gebruik maken van de Nederlandse vaarwegen en binnenscheepvaartvloot. Geld dat vrijkomt door het niet uitvoeren van deze mega-projecten kan veel effectiever geïnvesteerd worden in verbetering van het binnenlandse spoor- en busnet.

● Het aantal noodzakelijke verkeersbewegingen kan beperkt worden door wonen, werken, winkelen en recreëren dichter bij elkaar te brengen. Verdere expansie van de Rotterdamse haven en Schiphol is niet wenselijk, gezien de gevolgen voor mens en milieu. Het aantal vliegbewegingen dient sterk te worden teruggedrongen. Momenteel subsidieert de overheid direct en indirect de luchtvaart, onder meer door geen accijns te heffen op kerosine en door luchthavens op alle mogelijke manieren te bevoordelen (bijvoorbeeld via belastingvrij winkelen). Daaraan moet een einde komen. Vervoer per trein in plaats van per vliegtuig dient aangemoedigd te worden.

● De huidige omvang en ligging van Schiphol verdraagt zich niet met het belang van de honderdduizenden mensen die door de activiteiten op en rondom de luchthaven in hun recht op rust en gezondheid ernstig worden geschaad. Schiphol kan zeker niet uitbreiden maar dient veeleer in te krimpen, o.a. door het vervangen van vliegverkeer door treinverkeer en het stoppen met subsidiëren van de luchtvaart (waarvan met name het bedrijfsleven en mensen met hoge inkomens profiteren). Het is verder verstandig om goed onderzoek te doen naar verplaatsing van de luchtvaartactiviteiten van Schiphol naar elders.

● Regionale luchthavens als Maastricht/Aachen, Eindhoven en Zestienhoven moeten niet verder worden uitgebreid. Op termijn kunnen ze zelfs beter gesloten te worden. Het geld dat dan vrijkomt kan beter in meer milieuvriendelijke vormen van transport, over het spoor en het water, geïnvesteerd worden.

● Er dient grote terughoudendheid betracht te worden bij de aanleg van nieuwe wegen. Er moet veel nauwkeuriger gekeken worden naar de balans tussen maatschappelijk nut en de gevolgen voor mens, natuur en milieu. De overheid moet maatregelen treffen om de oprukkende 'autowegcultuur' met vergadercentra, weidewinkels en pretparken tegen te gaan.

● De fiets en de fietser moeten letterlijk en figuurlijk ruim baan krijgen in het verkeer. De rijksoverheid dient gemeenten en provincies de noodzakelijke middelen te verschaffen voor aanleg en onderhoud van een modern en veilig fietspaden-netwerk.

● De verkeersveiligheid dient een hogere prioriteit te krijgen dan nu het geval is. Dat vereist enerzijds een scherper toezicht op bijvoorbeeld rijsnelheid, rijgedrag en gebruik van middelen die de rijvaardigheid negatief beïnvloeden. Anderzijds kan er veel meer aan preventie gedaan worden, door het terugbrengen van mobiliteit, veiligere vervoersmiddelen, lagere maximumsnelheden, effectieve bescherming van fietsers en voetgangers en meer voorlichting. Het aantal slachtoffers in het verkeer dient drastisch te worden verlaagd.

ONDERWIJS

Onderwijs wordt door de huidige regering en haar voorgangers teveel gezien als een hinderlijke kostenpost, die zo ver mogelijk moet worden verlaagd. Dat tast de kwaliteit van het onderwijs en daarmee de toekomstige kwaliteit van de samenleving aan. Net als alle overige voorzieningen is onderwijs tegenwoordig te koop en de hoogst biedende krijgt de meeste mogelijkheden aangeboden en daarmee betere kansen om het verder te schoppen. Gaandeweg keert het standenonderwijs weer terug in de samenleving.

Goed onderwijs is meer dan het opleiden van nieuwe arbeidskrachten voor 'de markt'. Bij de opvoeding van kinderen spelen naast de ouders de leerkrachten en andere begeleiders een belangrijke rol, van peuterspeel-

zaal tot en met universiteit. Onderschatting van de betekenis van het onderwijs in de opvoeding van mensen tot verantwoordelijke en mondige burgers tekent de huidige zwakte van de samenleving. Onvoldoende goed onderwijs door een gebrek aan middelen en mogelijkheden werkt uitermate negatief op individu en samenleving. Scholen moeten niet de leerfabrieken zijn waartoe ze zich gaandeweg steeds meer hebben ontwikkeld. De voortdurende schaalvergroting gaat in tegen het belang dat buurtscholen voor kinderen, ouders en buurten hebben. Studeren op latere leeftijd is nu in de praktijk alleen mogelijk voor mensen met geld, terwijl iedereen de kans zou horen te hebben om zijn of haar kennis en vaardigheden te vergroten.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

- Alle niveaus van onderwijs dienen gratis toegankelijk te zijn. Daarom moeten collegegeld en schoolbijdragen worden afgeschaft en boeken en andere leermiddelen gratis ter beschikking worden gesteld aan scholier en student. De 'vrijwillige' ouderbijdragen dienen zoveel mogelijk ingeperkt te worden om ouders met weinig inkomen niet in extra problemen te brengen. Eventuele selectie dient plaats te vinden op basis van kwaliteit, inzet en motivatie.
- Studiefinanciering moet niet als middel gehanteerd worden om inkomenspolitiek te bedrijven. Voor zover er extra middelen nodig zijn voor het onderwijs en de studiefinanciering, kunnen die gevonden worden in verhoging van de inkomstenbelasting voor de hogere inkomens-onafhankelijk van de vraag of de individuele belastingbetaler studerende kinderen heeft. Op die manier betalen afgestudeerden later ook naar draagkracht voor de door hun genoten opleidingen.
- Sponsoring als financieringsvorm van algemeen onderwijs dient te worden verboden. Reclame-uitingen horen in schoolgebouwen niet thuis. Onderwijsinstellingen moeten financieel onafhankelijk zijn van het bedrijfsleven. In het middelbaar en hoger beroepsonderwijs moet de inhoudelijke en financiële afhankelijkheid van het bedrijfsleven verdwijnen. We zien niets in 'de ondernemende universiteit', die haar activiteiten laat bepalen door wat het bedrijfsleven wil. Onderwijs wordt uit de algemene middelen bekostigd. Daaronder dienen ook de kosten te vallen van een praktisch en realistisch voorlichtingsprogramma voor en over het hoger onderwijs, waarmee geldverslindende wervingscampagnes van elkaar beconcurrerende instellingen overbodig worden.
- Scholen horen opleidingscentra op maat te zijn voor jonge mensen, die zich met behulp van het gevolgde onderwijs kunnen ontwikkelen en zich daardoor ook nuttig kunnen maken in de samenleving. Onderwijs moet

gericht zijn op het overdragen van kennis maar daarnaast ook op het bijbrengen van waardering en respect voor de medemens, de cultuur, de wetenschap, vrijheid en vrede. Onderzocht dient te worden hoe bijzonder en openbaar onderwijs beter geïntegreerd kunnen worden waarbij uiteindelijk een algemene vorm van onderwijs tot stand dient te komen met dezelfde rechten voor iedere school en iedere scholier en student.

● In het kader van de algemene vorming van scholier en student zou het aanbeveling verdienen om een vak 'wereldbeschouwing' een vaste plaats in het onderwijs te geven. Koppeling van het theoretisch onderwijs aan de praktijk is gewenst, bijvoorbeeld via periodieke stages tijdens de opleiding en confrontaties met de levenslessen van mensen die zelf hun ervaringen verwoorden.

● Verdere verkorting van de cursusduur in het hoger onderwijs is ongewenst, in een aantal gevallen geldt zelfs het tegendeel.

● De klassen dienen te worden verkleind. Dat kan door inzet van meer middelen, die onder meer vrijvallen bij het inschakelen van nu werkloze leerkrachten.

De wachtlijstproblematiek in het speciaal onderwijs moet met voorrang opgelost worden.

● Bewegingsonderwijs in basis- en voortgezet onderwijs en in het bijzonder het zwemonderwijs in het basisonderwijs moeten worden uitgebreid en gemoderniseerd. Op basisscholen dienen de vakleerkrachten voor handvaardigheid, muziek en bewegingsonderwijs terug te keren. In en rondom het schoolgebouw moet meer aandacht zijn voor veiligheid en hygiëne.

CULTUUR, SPORT EN RECREATIE

Cultuur

De vercommercialisering en veramerikanisering van de huidige samenleving leidt tot een ernstige vershraling van onze cultuur. De commercie is voor velen smaakbepalend en richtinggevend geworden. Niet de culturele waarde, maar de economische waarde is steeds meer bepalend voor het aanbod. Net als in de

professionele topsport is er sprake van een dolgedraaide kunststop waarin miljoenen omgaan, die elders in de kunst en cultuur gemist worden.

Met name voor de amateurverenigingen op gebied van kunst en cultuur moeten er meer mogelijkheden komen.

Sport

Sport is van groot belang voor de samenleving in het algemeen en voor de jeugd in het bijzonder. Veel verenigingen krijgen het echter almaar moeilijker het hoofd boven water te houden. Nu al zit 30 procent van de 36.000 sportclubs in financiële problemen. Bij 37 procent van de clubs is sprake van een vrijwilligerstekort. Tegenover de minimum-inkomsten van de amateursport staan de maximum-inkomens in delen van de profsport.

Miljoenen gulden worden daarbij neergeteld, die uiteindelijk bij de sportliefhebber in rekening worden gebracht via gepeperde toegangkaartjes, hoger kijkgeld en dure betaal-televisie. Sponsors, adverteerders en media dicteren de gang van zaken in de profsport. Kleinere clubs en minder populaire sporten betalen daarvoor met minder ruimte en aandacht, waardoor zij in hun voortbestaan worden bedreigd.

Recreatie

Mensen met hogere inkomens gaan steeds vaker per jaar op vakantie, veelal naar het buitenland. Het tegendeel geldt voor de mensen met weinig geld. Ging in 1985 nog 58 procent van mensen met een minimum-inkomen één keer per jaar op vakantie, nu is dat percentage teruggelopen naar 40. Mensen met lage

inkomens zijn aangewezen op dagtrips en campings. Maar pretparken (en het vervoer ernaar toe) worden steeds duurder en commerciëler. Op campings wordt het goedkope langkamperen steeds vaker bedreigd door ombouw van kampeerterreinen tot dure chaletparken.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

● De invloed van de commercie op alle vormen van cultuur moet verminderd worden. Het voortbestaan van een publiek omroepbestel moet worden veiliggesteld, en daarmee een aanbod van een ruime en waardevolle verscheidenheid aan opvattingen en programma's. Er moeten tenminste twee publieke zenders zijn zonder reclame, bekostigd uit de algemene middelen en uit de winst van commerciële media. Kijk- en luistergeld hoeft dan niet meer geheven te worden. De overheid heeft ook een verantwoordelijkheid inzake de publieke regionale

radio en televisie. Dat zijn belangrijke informatie- en cultuurverspreiders, dicht bij de bevolking. Zij moeten niet overgeleverd worden aan de commercie.

● Door de overheid gefinancierde musea moeten gratis toegankelijk zijn. Kunstenaars moeten niet afhankelijk worden gemaakt van sponsorgelden, maar aanspraak kunnen maken op een redelijke inkomensondersteuning. De provinciale orkesten hebben hun plaats verdiend en verdienen dan ook steun van de overheid, met name vanwege hun educatieve rol. Subsidies aan amateurkunst- en cultuurbeoefening moeten worden verhoogd. De muziekschool moet voor iedereen toegankelijk zijn en voor kinderen en jongeren gratis. Dat geldt ook voor de bibliotheken. Er moet veel meer aandacht en geld besteed worden aan een brede culturele vorming, met name van jonge mensen.

● De financiële ruimte van amateursportverenigingen moet worden vergroot en meer gerelateerd aan hun waarde voor de samenleving in het algemeen en jonge mensen in het bijzonder.

● Er moet veel meer aandacht gegeven worden aan sport- en speldeelname door de jeugd. Gemeenten moeten meer geld van de rijksoverheid krijgen om die deelname te bevorderen. De inzet van talloze vrijwilligers hierbij moet beduidend beter gewaardeerd worden. In plaats van te bezuinigen mag de kraan een heel stuk verder open als het om deze sportvoorzieningen gaat.

● Er moeten beperkingen worden opgelegd aan de dolgedraaide topsport. In plaats van mee te zingen in het koor dat 'de markt' mega-salarissen eist die slechts opgebracht kunnen worden door de topsport als 'product' te verkopen, moet de sportieve kant van de topsport weer meer ruimte krijgen.

● Verhoging van de laagste inkomens vergroot de mogelijkheden voor de betreffende mensen om te ontspannen en op vakantie te gaan. Vakantiegeld-uitkeringen voor mensen met een uitkering zijn te laag om een fatsoenlijke vakantie mogelijk te maken.

● Er moeten meer mogelijkheden komen voor goede en goedkope recreatie, dicht bij huis in alle delen van het land, zo nodig in beheer bij of met subsidie van de overheid. Dat is goed voor het milieu en geeft mensen met weinig geld meer kansen op een leuke ontspanning.

● Kampeerverenigingen moeten meer armslag krijgen. De bescherming van langkampeerders moet in de wet worden vastgelegd.

INTEGRATIE

Integratie van migranten vindt plaats in het dagelijks leven: bij de bakker, op straat, op het schoolplein en het voetbalveld. Integratie is een proces van vooral geven en nemen. Dat is een waardevol proces waarin autochtonen en allochtonen gaandeweg aan elkaar gaan wennen, elkaar leren begrijpen en van elkaar dingen leren en leren waarderen.

Politici kunnen geen mensen integreren in de samenleving – en dat is maar goed ook. Wat de politiek wél kan en moet doen, is zorgen voor de beste voorwaarden om het integratieproces een kans van slagen te geven. Maar daaraan mankeert het nog steeds. Hoewel zaken als het verplicht Nederlands leren nu bespreekbaar zijn (en voor nieuwkomers zelfs regel), wordt het besef van de noodzaak van integratie nog steeds volstrekt onvoldoende vertaald in beleid. De inburgeringscontracten zijn positief, maar te beperkt. Want daarmee zijn de eerdere migranten, die het zon-

der deze begeleiding moesten stellen, niet geholpen. Enkele honderdduizenden van hen zijn de Nederlandse taal nog steeds niet of nauwelijks machtig. En wie Nederlands wil leren, krijgt vaak te maken met lange wachttijden.

Er is sprake van een zorgwekkende scheiding langs etnische lijnen, van het ontstaan van witte en zwarte wijken, met name in de grotere steden. Dat frustrereert het integratieproces. Door de 'witte vlucht' van scholen in deze concentratiewijken is de segregatie in het onderwijs nog sterker dan op basis van de bevolkings-samenstelling in de wijken verwacht mag worden. Dat is een uitermate slechte zaak die diepe sporen na-laait. Resultaten op zwarte scholen zijn meetbaar minder, en daarmee de kansen van migrantenkinderen op een redelijk bestaan in de toekomst. Zij blijven te veel en te vaak achter in opleiding en beroep bij andere kinderen.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

- Om het segregatieproces te keren moeten we in beeld brengen wat er allemaal fout gegaan is en waarom – om daaruit lessen voor het heden en de toekomst te leren. Een parlementaire enquête naar het gevoerde minderhedenbeleid kan daarbij buitengewoon nuttig zijn.
- Tegelijkertijd moet waar mogelijk het beleid nu al worden bijgesteld. Er zijn in ieder geval rigoureuze veranderingen in het volkhuisvestingbeleid nodig. Stoppen met automatische huurverhogingen, ruimere toepassing van huursubsidie en nieuwe objectsubsidies in de sociale woningbouw. Dat vergroot de mogelijkheden tot vrijwillige spreiding van migranten. Ook via een doordachte woonruimteverdeling kan verdergaande segregatie worden tegengegaan. Bijvoorbeeld door lokaal afspraken te maken tussen corporaties en de besturen van (grotere) gemeenten over een beleid dat leidt tot doordachte en vrijwillige spreiding van allochtonen en autochtonen over de wijken.
- Segregatie in het onderwijs dient met kracht bestreden te worden en bovenmatige uitval van migrantenkinderen in het onderwijs moet voorkomen worden. Ook hier moet gezorgd worden voor een veel evenwichtiger spreiding van allochtone en autochtone kinderen dan nu het geval is.
- Meer werk voor laag opgeleide migranten is van groot belang ter bevordering van het gevoel van eigenwaarde en ter bestrijding van de massawerkloosheid onder migranten. Per saldo is het ook goed voor de samen-

leving als zodanig, die dan profijt kan trekken van menselijk potentieel dat nu vaak ongebruikt blijft. Het bedrijfsleven heeft in het verleden volop geprofiteerd van het naar Nederland halen van buitenlandse arbeidskrachten. Het is daarom gerechtvaardigd aan bedrijven een bijdrage te vragen in het verbeteren van de scholing, het mogelijk maken van opleiding en het aanbieden van werk aan deze achterop geraakte groep (werkloze) werknemers. Indien bedrijven niet bereid zijn vrijwillig voldoende mensen van allochtone afkomst in dienst te nemen dan dienen de mogelijkheden van verplichte aanname bekeken te worden.

● Er dient een grootscheepse inhaalslag 'Nederlands leren' te komen voor die migranten die (nog steeds) grote problemen hebben met de Nederlandse taal. Daarbij kan ook heel goed gebruik worden gemaakt van de televisie.

● Extreem-rechtse en racistische groeperingen proberen keer op keer garen te spinnen bij het falende integratiebeleid. Naast het drastisch verbeteren van dat beleid dient de overheid in het algemeen en de justitiële macht in het bijzonder direct en hard op te treden tegen elke vorm van al of niet georganiseerd racisme. Halfhartige maatregelen zoals we die in het verleden hebben gezien zijn beslist misplaatst. Daarbij dient Justitie oog voor extreem-rechtse organisaties van zowel autochtone als allochtone afkomst.

RECHT EN VEILIGHEID

Het recht is vaak krom weten de burgers. Waar in de opvatting van velen het recht ongelijkheid zou moeten tegengaan en bij ongelijke verhoudingen bescherming zou moeten bieden aan de zwakkere partij, is de praktijk vaak anders. Rechtsregels pakken nogal eens slecht uit voor mensen met weinig geld en weinig macht en dienen vaak het belang van hen die het toch al voor de wind gaat. In arbeids- en huurrelaties is er sprake van structurele en wettelijk goedgekeurde ongelijkheid. Ook op andere terreinen zien we dat. Onder Paars zijn die ongelijke verhoudingen op een aantal terreinen verder toegenomen. Daarnaast is het mede tengevolge van maatregelen van achtereenvolgende regeringen zo, dat de toegang tot het recht ongelijk is. Goede rechtshulp is te koop, gratis rechtshulp is vrijwel verdwenen en in ieder geval vaak minder van kwaliteit. Door de nieuwe Wet op de Rechtsbijstand is het percentage mensen dat gebruik maakt van de gefinancierde rechtshulp sterk afgenomen. Hoge eigen bijdragen en hoge griffierechten maken procederen voor mensen met weinig geld extra ingrijpend. Tegelijkertijd worden mensen steeds vaker gedwongen tot procederen. Werkgevers stappen steeds vaker naar de rechter, bijvoorbeeld om via die weg ontslag af te dwingen.

De Wet Boeten en Maatregelen verplicht werknemers om dan verweer te voeren bij de rechter. Niet naar de rechter gaan staat gelijk aan het in gevaar brengen van de uitkering.

Klassenjustitie en andere vormen van tweedeling in het recht zouden in al hun vormen bestreden moeten worden. Dat is echter niet het geval. Frauduleus handelen in de bijstand wordt sneller en strenger bestraft dan bijvoorbeeld belastingfraude. Kleine criminelen hebben feitelijk geen echte advocaatkeuze terwijl grote boeven hele bataljons advocaten laten opdraven met connecties op allerlei gebied en betaald met crimineel geld.

De omvang van de criminaliteit in onze samenleving bezorgt veel mensen een groot gevoel van onveiligheid en betekent daarmee een inbreuk op hun vrijheid. Tegengaan van misdaad en bevordering van de veiligheid voor alle burgers is een belangrijke taak van de overheid. We zien echter het tegendeel: ook op het terrein van de veiligheid ontstaan sociaal-economische verschillen. Rijke mensen kopen via private beveiligings- en bewakingsbedrijven de bescherming die mensen met minder geld moeten missen.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

- De afbraak van sociale rechten dient te stoppen. Dat geldt ook voor de afbraak van de gefinancierde rechtshulp. Bureaus voor rechtshulp, rechtswinkels en andere eerste lijnsrechtshulpvoorzieningen moeten (weer) gratis worden.
- Belangenverstrengeling in de rechterlijke macht moet onmogelijk gemaakt worden. Zo moeten advocaten niet langer als plaatsvervangend rechter kunnen optreden.
- We dienen meer oog te hebben voor sociaal-economische achtergronden van criminaliteit. Hoewel iedereen verantwoordelijk is voor zijn eigen gedrag, worden er steeds meer situaties gecreëerd die de kans op (zowel begin als herhaling van) crimineel gedrag vergroten: de afbraak van waardevolle waarden en normen, het toestaan van veel te grote inkomensverschillen, geen effectieve bestrijding van werkloosheid, het toelaten van gettovorming, aanvaarding van maatschappelijk isolement, aanmoediging van hebzucht via directe en indirecte reclame in de media.

● Straffen moeten vooral tot doel hebben resocialisering en voorkoming van herhaling van strafbaar en asociaal gedrag. Gedetineerden dienen beter te worden voorbereid op terugkeer naar de samenleving en daarna een eerlijke kans krijgen om zich staande te houden in de maatschappij. Het huidige beleid is daar veel te weinig op gericht. Slechts een klein deel van de gedetineerden krijgt bijvoorbeeld een passende opleiding. Hoewel het aantal alternatieve straffen de laatste tijd fors toeneemt worden nog steeds teveel mensen vaak langdurig opgesloten. Daarmee wordt het paard achter de wagen gespannen en worden gevangenen veeleer 'universiteiten voor gevorderd crimineel gedrag' dan voorbereidingscentra voor een geslaagde terugkeer naar de samenleving. Mede daardoor is er sprake van onaanvaardbaar hoge recidive (herhaling van strafbaar handelen). Acht op de tien gevangenen zat al eerder achter slot en grendel. Van hen is een groot deel op enigerlei wijze psychisch gestoord. Het is onaanvaardbaar om hen in 'gewone' gevangenen onder te brengen. Zij horen in een inrichting waar ze behandeld kunnen worden.

● Er moet meer toezicht komen in de publieke ruimte. De sociale controle verdient eerherstel zonder dat die leidt tot de beklemming van vóór de jaren zestig. Meer 'blauw' op straat is wenselijk, zeker in de woonwijken. Er moet ook meer en beter democratisch toezicht komen op het handelen van de politie. Zo kan machtsmisbruik worden voorkomen.

● Criminaliteit en druggebruik hebben vaak met elkaar van doen. Mede daarom dient druggebruik zoveel mogelijk te worden tegengegaan, met voorlichting en met afkickprogramma's. Daarvan komt tot op heden bar weinig terecht.

De repressieve kant van de zaak moet onder andere bestaan uit het opsporen, straffen en financieel ruïneren van de grote drugshandelaren. Het 'Pluk ze'-beleid wordt met name toegepast op kleine criminelen terwijl de georganiseerde, grote criminele bendes buiten schot blijven en hun bazen, als ze al gepakt worden, rijk de gevangenis ingaan en er ook weer rijk uitkomen.

INTERNATIONALE POLITIEK

De Europese integratie zoals die in het Verdrag van Maastricht is vastgelegd, heeft ontoelaatbare consequenties op sociaal en op democratisch gebied. Het Europa van de Vrije Markt zou automatisch ook het Europa van sociale rechtvaardigheid zijn, zo is ons voorgespiegeld. De Portugezen en Grieken zouden het net zo goed krijgen als de Nederlanders en de Duitsers. Maar inmiddels weten we dat de ontwikkeling eerder omgekeerd is. Met verwijzing naar 'Maastricht' vindt in alle Europese lidstaten een massale aanval op sociale zekerheid en collectieve voorzieningen plaats, waardoor armoede en ongelijkheid snel toenemen. In het Europa van 'big business' is geen plek voor 'big government'. Het uitgangspunt van 'meer markt en minder overheid' krijgt overal in de Unie zijn beslag via terugdringing van staatsschuld en begrotingstekort. Keiharde ingrepen in de sociale zekerheid en de collectieve voorzieningen en een steeds gehavender overheid zijn daarvan gevolg. Als de Economische en Monetaire Unie tot stand komt en daarmee de vervanging van de gulden door de euro onafwendbaar wordt, draagt de Nederlandse overheid haar monetaire soevereiniteit over aan de niet democratisch controleerbare Europese Centrale Bank. Het Europees Parlement is machteloos en krachteloos. Nationale parlementen mogen de Europese Ministerraad en de Europese Commissie niet ter verantwoording roepen. Als de regeringsleiders van Europa, tegen de wil van

de mensen van Europa in, de Europese gelijkschakeling forceren, dan leggen ze daarmee een voedingsbodem voor extreem rechts, dat sociale onrust kan koppelen aan eng-nationalisme en aan vreemdelingenhaat. Daarmee kan een explosieve mix ontstaan die kan leiden tot het precies het tegendeel van wat de Europese federalisten beogen.

Wereldwijd werkt de kapitalistische economie in het voordeel van de rijken op kosten van de rest, waarbij de allerarmsten de grootste slachtoffers zijn en de allerrijksten de grootste profiteurs. De wereldwijde expansie van het kapitalisme vindt plaats onder de bescherming van IMF, Wereldbank en WTO. Daardoor wordt wereldwijd de tweedeling steeds groter. Ieder jaar betalen de arme landen meer geld aan rente en aflossing dan ze aan ontwikkelingshulp ontvangen. Westerse landen kunnen tegen buiten-proportioneel lage prijzen steeds makkelijker grondstoffen kopen in arme landen, gebaseerd op hun bevoorrechte marktpositie. Arme landen zijn gedwongen buiten-proportioneel hoge prijzen te betalen voor producten van rijke landen.

Ook na het einde van de Koude Oorlog kost Defensie miljarden guldens die veel effectiever voor bevordering van vrede, veiligheid en welzijn ingezet kunnen worden. Nog steeds worden conflicten 'opgelost' met intimidatie en regelrecht oorlogsgeweld.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

● Toetreding tot de EMU is uit sociaal en democratisch oogpunt zeer ongewenst. Daarom moet Nederland afzien van deelname aan de Europese Muntunie. Er moet een referendum komen over verdere overdracht van bevoegdheden aan 'Europa' en de invoering van de euro. Uitbreiding van de Europese Unie met een militaire tak is uiterst ongewenst.

Op tal van terreinen is Europese samenwerking dringend gewenst – ook met landen die niet tot de Europese Unie behoren. Met name op terreinen als milieu, veiligheid en vervoer zijn dergelijke afspraken – en een daarbij behorende controle – hoognodig. Maar samenvoegen van landen in een monetaire en uiteindelijk politieke unie kan pas worden overwogen wanneer het een eenwording van onderop is en niet van boven opgelegd.

● De mondiale strijd tegen honger, onderdrukking en uitbuiting dient krachtig bevorderd te worden. Alleen zo kunnen de gigantische volksverhuizingen die momenteel plaatsvinden en overal enorme problemen opleveren worden voorkomen. De Verenigde Naties zouden hierin een voortrekkersrol moeten vervullen – en daarvoor over de benodigde middelen moeten beschikken. Met name door gierigheid van de rijke lidstaten is de mondiale volkerenorganisatie nu armlastig en weinig slagvaardig. Nederland moet volgens ons pleitbezorger zijn voor democratisering van de Verenigde Naties en ingaan tegen de vrijwel absolute macht van de grote mogendheden in de Veiligheidsraad. Die raad kan beter worden afgeschaft.

● Nederland en andere rijke landen moeten staan voor een ruimhartig beleid ten aanzien van politieke vluchtelingen. De asielprocedures moeten soepeler en sneller verlopen. Asielvragers hebben recht op een humane behandeling. Zij moeten sneller dan nu duidelijkheid krijgen over een eventueel verblijfsrecht. De asielprocedure dient een betrouwbaar instrument te worden om uit te maken wie een politiek vluchteling is. Met de landen van herkomst moeten afspraken gemaakt worden over terugname van asielzoekers die niet kunnen worden toegelaten. De meeste politieke en economische vluchtelingen worden op dit moment in hun eigen regio opgevangen. Als zodanig is dat een goede zaak. Bij opvang in eigen regio raken vluchtelingen minder onthecht en worden hun kansen op terugkeer vergroot. De rijke landen moeten dan echter wel de daarvoor benodigde financiële en organisatorische middelen ter beschikking stellen en niet alle problemen die met deze opvang samenhangen afwentelen op de vaak arme opvang-landen. Wanneer oorlogsvluchtelingen terugkeren naar hun land omdat de situatie is verbeterd, moet die terugkeer goed voorbereid en begeleid worden.

● Er moeten afspraken gemaakt worden ten behoeve van een redelijke prijs voor grondstoffen. Ook met betrekking tot de prijs voor arbeidskrachten in de Derde Wereld moeten soortgelijke afspraken worden gemaakt. De dictatuur van de rijke landen over de economie van arme landen moet aan de kaak gesteld worden en bestreden. Er moet een invoerheffing komen voor producten uit landen die – terwijl zij per hoofd van de bevolking een met Nederland vergelijkbaar bruto binnenlands product hebben – sociale rechten en milieubelangen aan hun laars lappen.

● Ontwikkelingslanden dienen ruimere toegang tot de Europese markt te krijgen. Nederland dient meer steun te geven aan de strijd tegen dictatuur, onderdrukking en schending van mensenrechten. Voorrang geven aan eigen economische belangen boven de positie van onderdrukte en uitgebuite mensen moet stoppen. De teugels van de Nederlandse diplomatie horen niet in de handen van het ministerie van Economische Zaken en het Nederlandse bedrijfsleven. Voorzover dat wel het geval is, moet dat veranderen.

● Er moet een nieuw soort internationalisme komen, waarin de solidariteit tussen mensen wereldwijd centraal staat. Echte democratische vooruitgang is immers niet mogelijk zonder ontmanteling van de huidige structuren van macht en bevoordeling.

● Nederland moet zich terughoudend opstellen bij internationale militaire interventies. Ons land dient in het algemeen niet in te gaan op verzoeken van NAVO, West-Europese Unie, Verenigde Staten of Verenigde Naties voor deelname aan militaire operaties. Nederland dient pleitbezorger te zijn van niet-militaire oplossingen. Deelname aan vredehandhaving (peace-keeping) op verzoek van bij een conflict betrokken partijen hoeft op voorhand niet uitgesloten te worden. Daarbij moet in ieder rekening worden gehouden met het doel en de lengte van de operatie en de risico's voor de in te zetten manschappen.

● In plaats van uitbreiding van de NAVO naar het Oosten moeten we kiezen voor inkrimping in het Westen. Nederland dient zijn lidmaatschap van de NAVO op te zeggen. Ons land moet niet meedoen aan de opbouw van een Europees leger. We moeten zoeken naar betere middelen, bijvoorbeeld in het kader van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), om een blijvende vrede in dit werelddeel te waarborgen. Als teken van onze wens om de wereldwijde bewapening en de daarmee gepaard gaande dreiging van oorlog en onderdrukking te verminderen, dienen we ons defensiebudget met de helft te verminderen.

● We hebben geen behoefte aan krijgsmachtonderdelen die slechts in het leven zijn geroepen voor het verrichten van militaire taken buiten de landsgrenzen, zoals luchtmobiele brigades. De omvang van het huidige leger kan drastisch beperkt worden. Overtollig wapentuig kan het beste worden omgebouwd voor civiel gebruik en als dat niet mogelijk is, vernietigd worden. Er moet een absoluut verbod op de productie van atoomwapens en chemische en biologische wapens komen. In principe moet export van wapens door Nederlandse bedrijven worden verboden. Alleen indien overtuigend aangetoond wordt dat specifieke wapenleveranties een zinnige bijdrage kunnen leveren aan het handhaven van de vrede kan daarvoor door de overheid een vergunning worden afgegeven.

MIDDELEN

De afgelopen jaren worden gekenmerkt door toenemende collectieve armoede bij de overheid aan de ene kant en toenemende particuliere rijkdom bij sommigen aan de andere kant. Onder Paars is er voor 22 miljard bezuinigd, 4 miljard meer dan de VVD in haar verkiezingsprogramma had staan en ruim drie maal zoveel als de PvdA in het vooruitzicht had gesteld bij de laatste verkiezingen. Dat heeft geleid tot verschrapping op allerlei terreinen. Ondertussen is er sprake van een geweldige opeenhoping van rijkdom bij ondernemingen en particulieren. De winsten van het bedrijfs-

leven hebben alle naoorlogse records gebroken. De noteringen op de aandelenbeurs schieten door het plafond. Het aantal miljonairs bedraagt nu ongeveer 150.000 en het einde van de groei van hun aantal is voorlopig nog niet in zicht.

Over al die rijkdom heeft de samenleving als geheel niets te zeggen. Daarom kan dat geld ook niet ingezet worden om de maatschappij beter te laten functioneren. Dat moet veranderen. Daarin dient verandering te komen. We moeten het geld halen waar het zit.

ONZE TEGEN-VOORSTELLEN

● Een veel groter deel van de geproduceerde rijkdom dient gereserveerd te worden voor gemeenschappelijke taken. Het heilige recht op het toeëigenen van winst en rente dient te worden beperkt. Dat kan om te beginnen met een verhoging van de vennootschapsbelasting naar, het niveau van voor de operatie OORT, 42 procent. De inkomstenbelasting voor de hoogste schijf kan omhoog naar 72 procent (eveneens het niveau van voor OORT) en het niveau waarop de hoogste schijf ingaat, kan omlaag. De vermogensbelasting moet niet weg maar omhoog, terwijl er ook belasting geheven dient te worden op vermogenswinsten. De kapitaalvlucht (en de daarmee vaak gepaard gaande belastingontduiking) moet harder aangepakt worden. En er moet een speciale belasting komen op grote speculatie- en transactiewinsten. Belastingontduiking en -fraude, die in de tientallen miljarden loopt, moeten effectiever worden aangepakt. Daardoor kunnen op korte termijn vele miljarden extra aan belastinggeld worden binnengehaald. Aanpassing van de successierechten is gewenst om onrechtvaardige vererving van gigantische vermogens tegen te gaan. Het tijdperk van de gouden bedjes moet afgesloten worden. Iedereen moet werken voor zijn eigen welvaart, zeker zolang er nog britsen bestaan.

● Over de hele linie moet er een eerlijker spreiding van inkomens bewerkstelligd worden door een algemene inkomensnivellering. Gestreefd moet worden naar een redelijker verhouding tussen minimum- en maximuminkomens. Met verlaging van de hogere inkomens kan verhoging van de lagere inkomens worden gefinancierd. Met een effectieve werkgelegenheidspolitiek kunnen de overheidsuitgaven aan sociale zekerheid structureel en omvangrijk worden teruggebracht. Meer werk voor mensen die nu werkloos of arbeidsongeschikt zijn, zal uiteindelijk ook beduidend meer overheidsinkomen (via het belastingstelsel) opleveren.

● De uitverkoop van overheidsbedrijven en -activiteiten moet worden stopgezet. Daarvan wordt de samenleving uiteindelijk alleen maar armer en machtelozer. Terwijl geprivatiseerde overheidsbedrijven pronken met hun winsten, kampt de overheid met tekorten.

● De aardgas- en aardoliewinning moet worden genationaliseerd, waardoor de miljardenopbrengst die nu nog toevalt aan Shell en Esso in de schatkist vloeit.

- Het maken van winst door middel van het speculeren met grond dient te worden aangepakt met een nieuwe grondpolitiek. Dat levert grote besparingen op voor de overheid, bijvoorbeeld in de sfeer van de volkshuisvesting, en maakt betaalbaar bouwen van woningen weer mogelijk.
- De overheid dient verstandiger met haar middelen om te gaan. Megaprojecten als HSL en Betuwelijn en uitbreiding van Schiphol zijn per saldo onrendabel voor de samenleving. Daarom kunnen ze beter worden afgeblazen ten gunste van meer effectieve en milieuvriendelijke vervoersvoorzieningen.
- Tegengaan van verspilling tengevolge van bureaucratie en onvoldoende toezicht op besteding van gemeenschapsmiddelen kan veel geld opleveren en het vertrouwen van de burger in de overheid vergroten.
- Het geld dat afgedragen wordt aan de Europese Unie die dat vervolgens weer rondpompt via onder andere de structuurfondsen, dient drastisch te worden verminderd.
- De overheid kan veel financiële ruimte scheppen voor nieuw beleid door de militaire uitgaven te verminderen. Halvering van de defensie-uitgaven kan op korte termijn zes miljard gulden opleveren.